

НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЕФЕКТИВНОЇ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ

В умовах розширення зовнішньоекономічних відносин розвиток національної економіки все більше залежить від зовнішньої торгівлі, отже, митна політика держави відіграє значну роль у захисті національних інтересів та гарантуванні економічної безпеки України. У даній статті розглянуто сутність поняття контрабанди та напрями митної політики держави щодо боротьби з нею.

В условиях расширения внешнеэкономических отношений развитие национальной экономики все больше зависит от внешней торговли, следовательно, таможенная политика государства играет значительную роль в защите национальных интересов и обеспечении экономической безопасности Украины. В данной статье рассмотрены сущность понятия контрабанды и направления таможенной политики государства по борьбе с ней.

Under the expansion of foreign economic relations development of national economy increasingly depends on foreign trade, therefore, the customs policy of the state plays a significant role in protecting national interests and guarantee the economic security of Ukraine. In this article the notion of smuggling trends and customs policies to combat it.

Ключові слова: митна політика, контрабанда, Державна митна служба України.

Митна політика України тісно пов'язана з питаннями митної безпеки держави. Саме забезпечення митної безпеки є кінцевою метою митної політики, тим бажаним результатом, якого від неї очікують. Поняття митної безпеки можна визначити як стан захищеності митного кордону України та інтересів держави у митній галузі. Причому стан захищеності повинен забезпечувати переміщення через митний кордон товарів та транспортних засобів, а також здійснення відповідних митних процедур (митний контроль, митне оформлення та регулювання). Інтереси держави у митній справі є чітко визначеними. До них належать: розвиток економічної системи країни, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, створення та функціонування ефективної митної системи, захист митного кордону України.

Забезпечення захисту цих інтересів потребує активних дій з боку держави. Перш за все, мова йде про боротьбу з контрабандою, яка завдає великих збитків та становить загрозу економіці країни [5, с.26-27].

Контрабанда є одним з тих факторів, що впливають на економічну і національну безпеку держави. Тому дослідження даної теми на сьогодні є досить актуальним.

Метою статті є аналіз напрямків сучасної митної політики України щодо ефективної боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями.

Досить багато українських та зарубіжних вчених приділяють увагу питанням контрабанди, іншим митним правопорушенням та методам боротьби з ними. Дослідженням у цій сфері присвячено низку праць монографічного характеру, наукових статей, науково-практичних коментарів до законодавства тощо. Різні правові аспекти боротьби з контрабандою активно досліджувалися такими науковцями, як В.В.Качан, В.В.Філатов, С.О.Філіпов, О.М.Омельчук,

Л.М.Білецька, Б.В.Романюк.

Особливої актуальності цей напрям державної політики набув у період світової фінансової та економічної кризи, що спричинила ускладнення криміногенної ситуації в Україні. Надзвичайно загострились проблеми корупції, злочинності, хабарництва та контрабанди, яка за ступенем суспільної небезпеки посідає чільне місце у цьому переліку.

Боротьба з контрабандою завжди була та є одним з важливих напрямів митної політики держави. Можна стверджувати, що митні органи України за своєю суттю та структурою є також і правоохоронними органами, оскільки їхня діяльність спрямована не тільки на контроль і регулювання митних кордонів, а й на здійснення протидії порушенням митного законодавства.

За ст.201 Кримінального кодексу України, контрабанда – це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України [1].

Сучасна економічна ситуація в Україні детермінує активізацію та професіоналізацію діяльності транскордонних злочинних груп, які спеціалізуються на контрабанді.

Яскравим свідченням цих слів є така інформація:

1. Протягом 2007-2009 років відмічалася тенденція до збільшення частки вилучених важких наркотиків, насамперед героїну та кокаїну.

2. Найактивнішими ділянками кордону за кількістю незаконного переміщення товарів у 2007-2009 рр. були російська та польська (по 26% вартості затриманих товарів), угорська (15%), морська (9%), словацька (6%). За кількістю незаконного переміщення підакцизних товарів (переважно тютюнових виробів) - румунська (33% вилучених сигарет), польська (28%), морська (12%) та угорська (11%) ділянки кордону.

3. Основними видами контрабандних товарів та вантажів залишалися: тютюнові вироби (25% випадків затримань); автомобілі (22%); м'ясопродукти (12%); валютні цінності (9%); одяг, промислові товари та автозапчастини (по 4%) [6, с.9-10].

Така ситуація обумовила необхідність підвищення ефективності протидії контрабанді на державному кордоні. Під поняттям «протидія контрабанді» мається на увазі система різноманітних видів діяльності на державному та митному кордонах, які застосовуються інститутами суспільства і держави, спрямованих на запобігання, припинення контрабанди, а також на запобігання пов'язаної з нею злочинності, нейтралізацію її складових і мінімізацію негативних впливів.

Аналіз нормативно-правових та наукових джерел дає підстави стверджувати, що контрабанду слід вважати однією з реальних загроз національній безпеці України. Цей висновок обумовлений ступенем небезпеки злочинів, передбачених статтями 201 та 305 Кримінального кодексу України. По-перше, контрабандне походження експортно-імпорتنих товаропотоків в Україні негативно впливає на вітчизняну економіку. По-друге, нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на продукцію вітчизняного товаровиробника. По-третє, контрабанда зброї та боєприпасів, ядерних матеріалів та речовин, наркотичних засобів негативно впливає на суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров'я громадян, а контрабанда культурних цінностей позбавляє їх права на користування культурно-історичним надбанням нашої держави [6, с.8-9].

До основних чинників, що призводять до поширення контрабанди, належать: недостатнє співробітництво правоохоронних та контролюючих органів України з відповідними органами суміжних з Україною держав щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю; сприяння посадових осіб органів державної влади, зокрема правоохоронних та контролюючих, юридичним чи фізичним особам у переміщенні через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів, транспортних засобів, історичних та культурних цінностей тощо; недосконалість нормативно-правового регулювання імпорту товарів та відсутність дієвого контролю за реалізацією імпорتنих товарів на внутрішньому ринку; недосконале, суперечливе регулювання діяльності щодо боротьби з контрабандою та порушенням митних правил; наявність значної різниці між цінами на окремі групи товарів на світовому та внутрішньому ринках; безробіття серед мешканців прикордонних районів [4].

Система протидії контрабанді включає діяльність цілого ряду державних органів, серед яких Державна митна служба України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України та ін. [6, с.9].

У сучасних інтеграційних умовах все більше зростає рівень міжнародних взаємовідносин як на рівні держави, так і окремих її представництв і відомств. Дана тенденція не обійшла стороною митні органи України. Митне співробітництво відіграє важливу роль у боротьбі з серйозною міжнародною злочинністю як незаконний обіг наркотиків, зброї, боєприпасів, вибухових речовин, розкрадання культурних цінностей, матеріалів або обладнання, призначеного для виготовлення атомної, біологічної та / або хімічної зброї. І тому, з огляду на традиційне місце митних служб світу у національних системах державних органів, визначається вид діяльності, щодо якого світовою практикою встановлюються певні стандарти. Така діяльність митних служб на міжнародному рівні побудована на їх безпосередній взаємодії (інформаційний обмін, правова допомога), що і закріплено в основних міжнародних

документах, які регламентують цю діяльність. Такими документами, зокрема, є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Найробіська Конвенція) та Конвенція про адміністративну допомогу у сфері митних відносин (Йоганнесбурзька Конвенція) [2, с.41].

Для вирішення вказаних завдань Указом Президента України від 4 березня 2008 року було затверджено програму боротьби з контрабандою та порушенням митних правил на 2008-2009 роки. У ній сказано, що аналіз стану боротьби з контрабандою свідчить про те, що, незважаючи на комплекс заходів, здійснених органами державної влади, контрабанда залишається одним з головних дестабілізуючих чинників внутрішнього ринку України, негативно впливає на розвиток національної економіки, її стратегічних галузей. Виходячи з цього, на 2008-2009 роки пропонувалися низка шляхів і способів розв'язання проблеми поширення контрабанди та порушення митних правил. До основних з них віднесли такі:

1. Належне облаштування пунктів пропуску через державний кордон України шляхом забезпечення пунктів пропуску через державний кордон України відповідним обладнанням, зокрема встановлення систем спостереження, електронних ваг та спеціальних рентгенівсько-телевізійних установок для сканування транспортних засобів і вантажів, а також іншого високотехнологічного устаткування.

2. Завершення створення інтегрованої міжвідомчої інформаційно-телекомунікаційної системи контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон України, для забезпечення відстеження руху товарів і одержання відомостей про їх митне оформлення в режимі реального часу з наданням доступу до неї відповідним правоохоронним та контролюючим органам.

3. Посилення взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами суміжних з Україною держав щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

4. Організацію широкого висвітлення в засобах масової інформації дій органів державної влади, пов'язаних з боротьбою з контрабандою та порушенням митних правил [3].

За підсумками Державної митної служби України, дана програма виконувалась. Про це свідчать такі факти: протягом 2008 року порушено 328 кримінальних справ про контрабанду на загальну суму 5 млрд. 515,2 млн. грн. Порівняно з попереднім роком кількість порушених кримінальних справ збільшилась на 34%, а вартість предметів у справах про контрабанду зросла на 5 млрд. 94,2 млн. гривень. Протягом 2009 року митними органами порушено 318 кримінальних справ на загальну суму 445,9 млн.грн. Було налагоджено ефективну співпрацю з митними органами зарубіжних країн у

сфері протидії митним правопорушенням. Зокрема, 43% кримінальних справ, порушених за фактом контрабанди товарів – це кримінальні справи, порушені на підставі результату обміну інформацією з митними органами іноземних держав [4].

Висновки. Проблема контрабанди стоїть досить гостро на сьогодні в країні. Для боротьби з контрабандою державою були прийняті заходи, які висвітлюються в «Програмі боротьби з контрабандою та порушенням митних правил на 2008-2009 роки». Виконання цих заходів дозволило: підвищити ефективність митного і прикордонного контролю; удосконалити взаємодію міністерств та інших органів державної влади у боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил; налагодити постійний обмін інформацією з Всесвітньою митною організацією (правоохоронна комп'ютерна мережа CEN); інформаційною системою Balkan-Info, Інтерполом, правоохоронними органами зарубіжних країн.

На нашу думку, заходи держави, спрямовані на боротьбу з контрабандою, є не досить ефективними, оскільки у даній програмі було дуже мало приділено уваги одному з основних питань правопорушення на митниці, а саме – корупції. І тому законодавчій владі слід підвищити правовий та соціальний захист працівників митних органів, що дасть змогу локалізувати спроби кримінальних елементів втягнути митників у протиправну діяльність, а також захистити їх від злочинних посягань криміногенних структур.

Виходячи з практичного досвіду роботи митної служби України, а також з урахуванням сучасних тенденцій функціонування світового співтовариства, які поставили низку нових завдань перед митною службою України, виникла нагальна потреба в проведенні модернізації її діяльності та реформуванні її структури. Реформування структури має бути спрямоване на покращення керованості й контрольованості митних органів та їхньої діяльності, на посилення протидії порушникам митного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України // Редакція 01.09.2001, із змінами і доповненнями включно до 01.12.2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.crime.org.ua/>
2. Качан В.В. Реформування митної системи України як необхідна умова ефективної боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями: правоохоронний аспект // Митна справа. – 2009 -№ 4(64). - С. 40-44.
3. Указ Президента України, Про Програму боротьби з контрабандою та порушенням митних правил на 2008 - 2009 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://www.president.gov.ua/documents/7553.html>
4. Офіційний сайт державної митної служби України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://www.customs.gov.ua/>
5. Філатов В.В. Напрямки сучасної митної політики України / В.В. Філатов // Митна справа. - 2009 - № 4(64). - С. 24-30.
6. Філіпов С.О. Напрями удосконалення діяльності підрозділів охорони державного кордону щодо протидії контрабанди / С.О. Філіпов // Митна справа. - 2009 - №5(65). - С. 8-14.